

**КЪМ ВЪПРОСА ЗА СТРУКТУРАТА
НА ФУНКЦИОНАЛНО-СЕМАНТИЧНОТО ПОЛЕ
НА ГЕНЕРИЧНОСТТА В СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК**

Красимира Чакърова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

**ON THE ISSUE OF THE STRUCTURE
OF THE FUNCTIONAL-SEMANTIC FIELD OF GENDER
IN THE CONTEMPORARY BULGARIAN LANGUAGE**

Krasimira Chakarova

University of Plovdiv Paisii Hilendarski

Abstract: The object of analysis in the present study is the structural characteristics of the functional-semantic field of gender in the contemporary Bulgarian Language, which has not been thoroughly investigated yet. Some of the key opinions on the topic are subjected to critical review, followed by a discussion of the debatable issue of the class membership in the core field. A detailed analysis of the peripheral linguistic means of expressing gender semantics in the contemporary Bulgarian Language (word-formation patterns, lexical, morphological, syntactical) is carried out and the focus is on their main functions. The most important characteristics of the functional-semantic field are commented on in the conclusion.

Keywords: functional-semantic category, functional-semantic field, core and periphery of a functional-semantic field, lexical-semantic category, morphological category, the noun's category of gender, gender categorisation

Обект на настоящото изследване са структурните особености на категорията *генеричност* (родовост) в съвременния българския език, която все още не е била обект на детайлно функционално-семантично описание. Изходна база на научния анализ е теорията за функционално-семантичните полета (ФСП), представена в трудовете на А. В. Бондарко (вж. Бондарко/Bondarko 1971, 1976, 1984 и др.) и популяризирана у нас от И. Куцаров, автор на единствената до момента функционално-семантична граматика на българския език (Куцаров/Kutsarov 1985).

Изборът на подобна тема се оказва сериозно предизвикателство, тъй като научната дескрипция на генеричността неминуемо изисква семантична опора, т.е. необходимо е да се докаже **наличието на изходна понятийна категория**, чието съдържание се предава чрез средствата на езика. В българската лингвистика обаче е широко разпространено мнението, че родът е структурна (класификационна), а не семантична категория, т.е. силно разколебана е самата идея за съществуване на неразривна връзка между понятийната категория *пол* и съответстващата ѝ функционално-семантична категория *генеричност*. Срв.: „Закономерно отношение между граматическия род на съ-

ществителните имена и естествения пол на назованите с тях обекти не съществува“ (ГСБКЕ/GSBKE 1983: 100); „Що се отнася до съдържанието на категорията, то при нея на преден план излиза структурното съдържание, а не семантичното съдържание. Или с други думи казано, в основата на родовостта стои съгласуването“ (Куцаров/Kutsarov 1985: 188); „Родът е класификационна категория, определяща се от формалния завършек на съществителното име. При одушевените съществителни имена той отчасти зависи и от принадлежността на предмета към някакъв естествен род, но тази семантична мотивировка не е последователна“ (Георгиев/Georgiev 1991: 243) и др.

Картината се усложнява още повече, ако се отчете фактът, че в съвременния български език функционират две типологически различни категории, които имат отношение към генеричността: а) *лексикално-граматична категория* (ЛГК) *род* на съществителните имена и б) *морфологична категория* (МК) *род* при останалите имена (както и при адективираните причастия и причастията в състава на глаголни форми). Необходимо е да се даде обоснован отговор на въпроса коя от тях изгражда структурния център (ядрото) на функционално-семантичното поле на генеричността.

Основните цели, които си поставяме, са: 1) да представим структурата на функционално-семантичната категория *генеричност* в съвременния български език, акцентувайки върху спецификата на полеовото ядро; 2) да класифицираме периферийните езикови средства, участващи в изразяването на генеричност.

Преди да пристъпим към същинския анализ, ще се спрем накратко на две от малкото функционално-семантични описания на интересуващата ни категория.

Автор на първото от тях е И. Куцаров, който отбелязва, че планът на съдържание на тази категория, „обща за имената и глаголите“, се основава на „способността на явленията да се съгласуват помежду си в рамките на три групи, наречени родове“, т.е. „от съвременно гледище категорията е семантично немотивирана“ (Куцаров/Kutsarov 1985: 188). „Исторически погледнато“, основното противопоставяне (проявяващо се само в единствено число), е *родовост* – *неродовост*, или „субектен род“ (мъжки и женски) – „несубектен род“ (среден род). Направено е уточнение, че в рамките на родовостта „съществува противопоставянето женски род – неженски (мъжки или неутрален) род“ (Куцаров/Kutsarov, пак там).

За **ядро на ФСП** на генеричността се приема „морфологичната категория род при прилагателните имена, числителните имена, местоименията и глагола“ (Куцаров/Kutsarov, пак там), а формални показатели са родовите флексии. Мъжкият род е обикновено немаркиран (или е маркиран с *-и*), женският род е маркиран с *-а*, а средният – с *-о*. Що се отнася до **периферията на ФСП**, според И. Куцаров „при нея липсва семантично съдържание, т.е. липсва семантика, която да бъде изразявана с различни езикови средства“. С други думи, генеричността „няма периферия в същинския смисъл на думата“ (Куцаров/Kutsarov 1985: 199). Тъй като обаче категорията има структурно съдържание (проявяващо се в съгласуването), като основни периферийни средства са

посочени редовете думи от м.р., ж.р. и ср.р. (както и имената от общ мъжко-женски род) в рамките на **ЛГК род на съществителните имена**.

По повод на разглежданото становище бихме отбелязали няколко смущаващи обстоятелства:

- Ако *генеричността* се разглежда като семантично немотивирана категория, се оказва неоправдана самата идея за описание на нейното функционално-семантично поле. Както е известно, всяка ФСК (респ. ФСП) изразява значението на дадена понятийна категория. Естествено е да се зададе въпросът коя е понятийната категория, която стои в основата на една семантически „празна“ ФСК.

- Морфологичната категория *род*, която се интерпретира като ядро на генеричността, има структурно, а не семантично съдържание. Следователно не би могло да се приеме, че именно тя изпълнява интегрираща функция в състава на ФСП.

- Не става ясно кое е актуалното семантично противопоставяне в рамките на генеричността, тъй като опозицията *родовост – неродовост* се разглежда по-скоро в исторически план. Проблемът става още по-сериозен, като се има предвид, че в рамките на морфологичната категория *род* маркиран с морфемите *-o/-e* е средният род, докато мъжкият род е най-често немаркиран.

- Твърдението, че в рамките на маркираното значение *родовост* се крие опозицията *женски род – неженски* (мъжки или неутрален) *род*, изглежда недостатъчно прецизирано, тъй като едно от значенията на маркираната грамема се представя като немаркирано.

Заслужава внимание и концепцията на С. Г. Мамечков за **ФСП на биологичния пол** в руския език, което според него е езиковото отражение на „универсалната, изключително важна за речевото общуване“ семантична категория ‘sexus’ (Мамечков/Mamechkov 2010).

В ядрото на полето според автора стои категорията „субстантивен род“ (родът на съществителните имена и предметно-личните местоимения), която има не само структурна, но и съдържателна доминанта. В непосредствена близост до ядрото се намира т.нар. „**приядрена част**“, към която са отнесени „зависимите от субстантивния род морфологични категории род на прилагателните, род на числителните и на глагола, т.е. категориите със структурна (съгласувателна), а не съдържателна доминанта“ (Мамечков/Mamechkov, пак там). Ядрото и „приядрената част“ образуват **центъра** на ФСП.

Направено е уточнението, че формите за мъжки и женски род никога не са „системно празни“, те съхраняват своето категориално значение дори тогава, когато характеризират неодушевени съществителни. Самото наличие на информация за род в семантичната структура на неодушевените имена позволява да се прогнозира с достоверност реализацията на олицетворения, сравнения (т.е. стилистичното отнасяне към пол – б. м., К. Ч.).

По-нататък в изложението С. Г. Мамечков отбелязва, че в **периферията на изследваното ФСП** се включват разнообразни езикови средства: лексикални (в близката периферия), словообразователни, синтактични, фонетични и др. (в далечната периферия), които често се комбинират помежду си при изразяване на „семантичната категория“ ‘sexus’.

Макар да споделяме голяма част от идеите на руския лингвист, не можем да не споменем и някои проблематични пунктове в неговото становище.

- Терминът „биологичен пол“, който се използва за назоваване на изследваното ФСП, не е сполучлив, тъй като практически дублира наименованието на семантичната категория ‘sexus’.

- Идеята за разграничаване на понятията „ядро“ и „център“ на функционално-семантичното поле поражда възражения. Какви са основанията за подобно разделение? От друга страна, каква е причината за обособяването на „приядрена част“ на полето и за включването на „категориите със структурна (съгласувателна), а не съдържателна доминанта“ именно там?

По-нататък в изложението ще представим нашата концепция за структурата на ФСП на генеричността. Изхождаме от схващането, че тази функционално-семантична категория е **специфичното езиково отражение на понятието физиологичен пол**. Спецификата се изразява в това, че при голяма част от съществителните имена (названията на неодушевени обекти и абстрактни същности) отражението на споменатото понятие е условно, „стилистично преосмислено“ (Куцаров/Kutsarov 1985: 189), отглас на запазеното и до днес „антропоморфично мислене, одушевяващо и приписващо пол на всички явления от заобикалящия ни свят“ (Георгиева/Georgieva 2007: 237) и проявяващо се в случаите на „семантична атрибуция“ – „приписване на физиологичен пол на неодушевените съществителни имена“, съответстващ на техния род (Георгиева/Georgieva, пак там) – срв.: ...*като тъмен жребец, като мъж иде днеска дъжда* (Н. Фурнаджиев); *Как мислиш, /ще ли победиш, навъсен, мръсен, / зъл живот? /И аз /горя, /и ти гориш, /и двамата /се къпем в пот* (Н. Вапцаров); ...*и нежността ми ще роди акация* (Д. Тонев), *Госпожо Смърт, не идвай днес...* (И. Вълев) и др.

Наред с това смятаме, че генеричността е **именна функционално-семантична категория**, тъй като характеристиката *физиологичен пол* може да бъде отнесена единствено към имена (съществителни или субстантивирани). Това разбиране не изключва идеята за *общ характер на морфологичната категория род*, която е характерна не само за прилагателните, съществителните, местоименията, адективираните причастия, но и за немалка част от глаголните форми в българския език.

Основната семантична опозиция в категорията е *родовост – неродовост*. Немаркирана е *неродовостта*, обикновено наричана *среднородовост* (или неутрална родовост). Същинската (денотативно обусловена) *родовост* е характерна за съществителните, именуващи лица или животни; при неодушевените съществителни, както споменахме, тя може да бъде „привнесена“ единствено чрез стилистично преосмисляне

(„семантична атрибуция“), а при останалите имена (прилагателни, числителни, местоимения, адективирани причастия) и част от глаголните форми родът няма семантично, а структурно съдържание. Специфична особеност на генеричността е асиметрията между споменатата опозиция и формалното маркиране¹ на трите рода, при което немаркиран се оказва предимно мъжкият род. Това обяснява участието му в позиции на неутрализация (напр. *По професия тя е **преводач**; Здравейте, **асистент** Костова*). Наблюдават се и транспозитивни употреби – срв. напр.: *Този се оказа **голяма лигла*** (ж.р. вм. м.р.) и др.

Според нас са налице убедителни аргументи в подкрепа на схващането, че ядро на ФСП на генеричността е **лексикално-граматичната категория (ЛГК) род на съществителните имена**:

- Единствено в рамките на тази категория може да се търси **семантичната база на генеричността**. Срв. у Ст. Буров: „В нашия език [...] е имплицирана и система, релевантна на противопоставянето по лице/нелице [...], и тази система не само че е в тясно взаимодействие с родовата система, но и представлява макар и ограничена предимно в семантичната зона на съществителните за лица семантична база на родовите противопоставяния“ (Буров/Burov 2004: 309). Според автора това е „криптотипът мъжколичност/женсколичност“ (Буров/Burov, пак там: 304).

- Родовата диференциация при съществителните **има системен характер**: налице е противопоставяне между три групи лексеми (от мъжки род, от женски род и от среден род), което не може да бъде разколебано от отделни прояви на дефективност (имена от общ род, имена с вариращ род, имена плуралия/дуалия тантум).

- ЛГК род има **интегрираща роля във ФСП**, тъй като е „синтагматично силна“ и „управлява рода на съгласуващите се със съществителните имена думи“ (Буров/Burov 2004: 308).

Впрочем възможността за участието на ЛГК в ядрото на дадени функционално-семантични полета не се изключва и от И. Куцаров – срв.: „ядро на функционално-семантичното поле може да бъде и лексикално-семантична категория“ (Куцаров/Kutsarov 1985: 18).

Периферията на ФСП на генеричността включва:

1. Словообразователни средства

Би могло да се твърди, че основните суфикси, с които се образуват съществителните имена, са и **родообразуващи**, тъй като класифицират всяко от тях в една от трите групи лексеми – за мъжки, женски и среден род (срв.: *-тел, -ач, -ар, -ец, -ист, -ник, -ин, -анин* (м.р.); *-ица, -ка, -иня, -ба, -овка, -ница* (ж.р.); *-че, -ло, -ило, -ице* (ср.р.) и др.). Те не само са част от лексикалната основа, но и съдържат споменатите *родови окончания* (най-често *нулево* при м.р., *-а/-я* при ж.р. и *-о/-е* при ср.р.), т.е. могат да се разглеждат като компоненти на ядрото на генеричността (подобно на представките в

¹ При съществителните родът се маркира (не напълно регулярно) чрез т.нар. *родово окончание* (родов завършек), а при останалите имена и глаголните форми – с *родова флексия*.

рамките на аспектиалността). Наред със споменатите деривационни морфемии можем да говорим и за следните периферийни словообразователни средства:

а) „Родово маркиращи“ суфикси за женски род (-а/-я, -ка, -ица, -иня и др.)

Използват се за образуване на производни съществителни (названия на лица и животни от женски пол) от изходни съществителни от м.р. с цел подчертаване на половата характеристика. Срв. напр.: *съпруг* – *съпруга*, *кум* – *кума*, *сват* – *сватя*, *забраван* – *забравана*, *учител* – *учителка*; *спасител* – *спасителка*, *преводач* – *преводачка*, *клюкар* – *клюкарка*, *кранист* – *кранистка*, *поляк* – *полякиня*, *грък* – *гъркиня*, *мъченик* – *мъченица*, *жираф* – *жирафа*, *заек* – *зайкиня*, *зайка*, *слон* – *слоница*, *лъв* – *лъвица*, *тигър* – *тигрица*, *гълъб* – *гълъбица* и др.

б) „Родово неутрализиращи“ суфикси за среден род (-ле, -енце, -че, -ице и др.) – срв.: *мъж* – *мъжле*, *мъжище*; *баба* – *бабче*, *бабище*; *брат* – *братле*; *писател* – *писателче*; *дядо* – *деденце*; *жена* – *женче*, *женище*, *лея* – *лелче* и др.

в) **Субстантивизиране** (или **субстантивация**) на прилагателните имена (и адективизираните местоимения и причастия) – „начин на словообразуване, при който мотивирана и мотивираща единица формално съвпадат, но мотивиращото е винаги прилагателно, мотивираното е винаги с характер на съществително име“ (Кримова/Krımova 1987: 21). Това е една от проявите на универбирането в българския език. Срв.:

- Субстантивати за лица: *военнослужещ/военнослужеща*, *близък/близка*, *класна/класен*, *старша/старши*, *любим/любима*, *дежурен/дежурна*, *водещ/водеца*, *болен/болна*, *горски* и др. – напр.: *Болен* спечели правото да се лекува с марихуана (в. „Труд“, 28.03.2014); *Горският* стрелял във въздуха и това го спасило (<http://www.vip-velingrad.com>); *Военна* стана Мис САЩ 2016 г. (<https://www.bulnews.bg>), *Една* топка не е донесъл за децата, казва с тъга *класната* му (podtepeto.com); *Нашият* не е от най-кротките, *Луд* умора няма и др.

- Субстантивати за нелица: *гостна*, *спалня*, *съдомиялна*, *приемна*, *гроздова*, *операционна*, *тоалетна*, *медицинско*, *командировъчно*, *земноводно*, *добро*, *зло*, *кръвно*, *парно* и др. – напр. *Без* всекидневното ни участие в битката между *злото* и *доброто*, между *бялото* и *мръсното*, ще си останем обикновени твари (Р. Леонидов); *Земноводното* обича да яде сено (<https://www.bgfermer.bg>); *Покойник*, ама *длъжник*! *Парното* ни гони и в отвъдното (<https://www.dnes.bg>)

2. Лексикални средства

а) „Сигнални“ съществителни и прилагателни имена от типа *мъжки*, *женски*; *жена*, *майка*, *дама*, *господин*, *госпожа* и др., използвани за „половоизтъкващо назоваване“ (Енглунд/Englund 1998), напр. *жена офицер*, *жена пилот*, *мъжка клюкарка*, *женски делфин*, *пчела майка*, *мъжка костенурка* и др. Срв.: *Другият* път да пратят *дами-командоси*. Ще спестят боя и ще си тръгнат с куп прекрасни спомени (<http://old.segabg.com>); *Госпожо Декан/господин Декан*, позволявам си да се обърна към Вас с молба за съдействие; *Линда* и *Джим Смит* от Австралия попаднаха в бол-

ница, след като върху тях без причина налетяло голямо **мъжско кенгуру** (<https://topnovini.bg>); **Женски морж** от турски делфинариум се научи да свири на саксофон, пише британският „Телеграф“ (<https://www.blitz.bg>); През 2009 г. тя става първата **жена офицер** от армията в Норвегия (bnr.bg) и др.

б) **Частичите *бе*², *ма*** и др. под., които се употребяват при обръщения – срв.: Само ти ли си българин?! – викаше упорито по-малкият. – Недей **бе**, недей **бе**! (Ив. Вазов); По-тихо **бе**, защо викаш? Що за момиче си?; Казвай **ма**, искаш ли да се ожениш?... (К. Георгиев) (но **Чичо ма*, защо дойде?) и др.

в) **Мъжколични числителни имена и наречия** (двама, трима, седмина, неколцина и др.) – в повечето случаи с тяхна помощ се квантифицират лица мъже или лица, поне едно от които е от мъжки пол: **Трима** другари, като вървели един път през гората, срещнал ги някой си и ги поздравил. Те му отговорили и **тримата** (Елин Пелин); Вървят ли **двама** на дълъг път, /и път да няма, не ще се спрат (Б. Гудев) и др.

3. Морфологични средства

а) **Родови флексии**: -Ø/-и (м.р., ед.ч.), -а/-я (ж.р., ед.ч.), -о/-е (ср.р., ед.ч.)

Това са формалните показатели на МК род при всички имена, различни от съществителните, при адективираните причастия и при изменяемите по род глаголни форми. Основната им функция е да допълват семантичните възможности на ядрото в случаите, когато родът на съществителните не е еднозначен или варира (т.е. при *nomina communia*³ или *nomina heterogena*) – срв.: **Стар пияница** като теб не може да ме изненада (м.р.), но **Стара пияница** като теб не може да ме изненада (м.р. или ж.р.); **Колегата отговорил** на всички въпроси (м.р.), но **Колегата отговорила** на всички въпроси (ж.р.); **Навеки в славната летопис** (абстр.) на полка ще останат боевете при Удова, Градец, Орло баир (focus-radio.net), но **Змей Горянин и неговият летопис** (конкр.) за Бачковската ставропигиална обител (Д. Иванова) и др. При субстантивирани родовите флексии функционират като суфикси за род.

б) **Членни морфеми**: -ътØ, -ятØ/-а, -я (м.р.); -та (ж.р.), -то (ср.р.)

Всяка от тези морфеми (без кратките варианти на члена за м.р.) съдържа не само маркер на определеността (-т), но и родов маркер (вж. коментара на Куцаров/Kutsarov 2007: 252–253). Това им дава възможност да разграничават конкретните реализации на съществителните с вариращ род, както и да подчертават родовата принадлежност на имената от ж.р., завършващи на съгласен звук – срв.: **Газта** поскъпна доста (става дума за домакинска газ); **Милер: Газът** по „Северен поток“ 2 може да потече в началото на 2020 г. (<https://www.investor.bg>) (става дума за природен газ); **Есената** е красив сезон; Не прекалявай със **захарта**! и др.

В своето изследване, посветено на концептуалната категоризация на предметността, Ст. Буров представя убедителни аргументи в подкрепа на идеята, че „съществителните

² Частицата *бе* може да се използва при обръщение към лица от двата пола за разлика от *ма*, която се употребява само при обръщение към жени.

³ За съществителните от общ род (*nomina communia*) вж. у Чакърова/Chakarova 2011.

вува система от процедурни правила (а) за родова идентификация на българските съществителни и (б) за разпределение на определителния член според формата на името“ (Буров/Burov 2004: 291).

4. Синтактични средства

Като основно синтактично средство от периферията на генеричността може да се определи **съгласуването по род** между съществителните имена и техните пояснения (в именни и глаголни словосъчетания) или между съществителните и кореферентните с тях местоимения. Този синтактичен механизъм е задължителен за нормативната граматична оформеност и за семантичната правилност на българското изречение. Срв. у Р. Ницолова: „От синтактична гледна точка родът на съществителните имена определя в ед. ч. рода на прилагателните, местоименията със синтактична функция на прилагателни, редните числителни и причастията, когато те са обикновени определения, обособени определения, приложения и сказуемни определения към подлога или прякото допълнение“ (Ницолова/Nitsolova 2008: 53). Наред с това съществителните имена „контролират рода на местоименията, които са кореферентни с тях“, предопределят съгласуването и на „миналите деятелни причастия и страдателното причастие, които влизат в състава на аналитични глаголни форми“⁴ (Ницолова/Nitsolova, пак там: 54). Родовото съгласуване се среща в два случая:

- Съгласуване в именни и глаголни фрази: *Непознатият мъж я погледна с укор; Студентът, преписал на изпита, получи двойка; Чантата ми е съвсем нова; Майка му не е знаела нищо* и др.

- Съгласуване между съществителни и местоимения: *Лъсна коя е тайнствената дама, с която се целува Виктор Николаев на папараишката фотосесия* (<https://pik.bg>); *Причината е смъртта на 19-годишен младеж. Той бил убит от полицаи, след като отказал да спре за проверка и се опитал да блъсне патрула* (<https://nova.bg>) и др.

В заключение могат да се направят следните изводи:

1. Генеричността е именна, а не „обща“ функционално-семантична категория. Съществителните (и в частност личните съществителни и названията на някои животни) са единственият клас думи, в рамките на който се открива семантичната база на родовостта (отнесеност към конкретен физиологичен пол). При неодушевените съществителни може да се говори по-скоро за стилистично преосмисляне на генеричната семантика. Що се отнася до общата за имената и глаголите морфологична категория род, тя има изцяло съгласувателен характер и е част от периферията на ФСП.

2. Функционално-семантичното поле на генеричността в съвременния български език е самостоятелно категориално поле с ядро – ЛГК род на съществителните имена. По-

⁴ Тук трябва да се включат и синтетичните преизказни форми в ед.ч., напр. *Жената дошла в уречения час*.

левата периферия може да се определи като „разредена“ (за типологията на ФСП вж. Чакърова/Chakarova 2017).

3. Най-близо до ядрото на ФСП се намират тези периферийни „модификатори“ (терминът е на И. Куцаров), които участват активно в изразяването на същинската („реална“ у Мамечков/Mamechkov 2007: 57) родова семантика и нерядко могат да „конкурират“ ядрените средства. Към тази група можем да отнесем субстантиватите за лица, родово маркиращите суфикси, родовите флексии и др. Останалите генерични модификатори по-скоро допълват семантичните възможности на ядрото и са разположени в по-далечната периферия на ФСП.

Цитирана литература

- Бондарко 1971:** Бондарко, А. В. *Грамматическое значение и контекст*. Ленинград: Наука. (Bondarko, A. V. *Grammaticheskoe znachenie i kontekst*. Leningrad: Nauka.)
- Бондарко 1976:** Бондарко, А. В. *Теория морфологических категорий*. Ленинград: Наука. (Bondarko, A. V. *Teoriya morfologicheskikh kategorij*. Leningrad: Nauka.)
- Бондарко 1984:** Бондарко, А. В. *Функциональная грамматика*. Ленинград: Наука. (Bondarko, A. V. *Funktsional'naya grammatika*. Leningrad: Nauka.)
- Буров 2004:** Буров, Ст. *Познанието в езика на българите. Граматично изследване на концептуалната категоризация на предметността*. Велико Търново: Фабер. (Burov, St. *Poznaniето v ezika na balgarite. Gramatichno izsledvane na kontseptualnata kategorizatsiya na predmetnostta*. Veliko Tarnovo: Faber.)
- Георгиев 1991:** Георгиев, Ст. *Българска морфология*. Велико Търново: Абагар. (Georgiev, St. *Balgarska morfologiya*. Veliko Tarnovo: Abagar.)
- Георгиева 2006:** Георгиева, А. Някои особености във функционирането на релацията *род – пол* в български и гръцки език (с оглед мисловната картина на света). – В: *Отвъд думите – превращенията на смисъла*. Пловдив: Изд. ИМН, 235–242. (Georgieva, A. *Nyakoi osobenosti vav funktsioniraniето na relatsiyata rod – pol v balgarski i gratski ezik (s ogled mislovnata kartina na sveta)*. – V: *Otvad dumite – prevrashteniyata na smisala*. Plovdiv: Izd. IMN, 235–242.)
- ГСБКЕ 1983:** *Граматика на съвременния български книжовен език. Том 2. Морфология*. София: Изд. на БАН. (*Gramatika na savremenniya balgarski knizhoven ezik. Tom 2. Morfologiya*. Sofia: Izd. na BAN.)
- Енглунд 1998:** Енглунд, Б. За съотношението между естествен пол и граматически род в съвременния български език. – В: *Помагало по българска морфология. Имена*. Шумен: Алтос, 15–30. (Englund, B. *Za saotnoshenieto mezhdu estestven pol i gramaticheski rod v savremenniya balgarski ezik*. – V: *Pomagalo po balgarska morfologiya. Imena*. Shumen: Altos, 15–30.)
- Куцаров 1985:** Куцаров, И. *Очерк по функционално-семантична граматика на българския език*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“. (Kutsarov, I. *Ocherk po funktsionalno-semantichna gramatika na balgarskiya ezik*. Plovdiv: UI „Paisii Hilendarski“.)
- Куцаров 1987:** Куцаров, И. *Теоретична граматика на българския език. Морфология*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“. (Kutsarov, I. *Teoretichna gramatika na balgarskiya ezik. Morfologiya*. Plovdiv: UI „Paisii Hilendarski“.)
- Крумова 1987:** Крумова, Л. *Субстантивация на прилагателните имена в съвременния български книжовен език*. София: Изд. на БАН. (Krumova, L. *Substantivatsiya na prilagatelnye imena v savremenniya balgarski knizhoven ezik*. Sofia: Izd. na BAN.)
- Мамечков 2007:** Мамечков, С. Г. Биологическият пол и его отражение в языковых категориях ‘sexus’ и ‘gender’. – В: *Язык. Литература. Культура. Актуальные проблемы изучения и преподавания*. Выпуск 3, 2007. Москва, 53–62. (Mamechkov, S. G. *Biologicheskiy pol i ego otrazhenie v yazykovykh kategoriyah ‘sexus’ i ‘gender’*. – V: *Yazyk. Literatura. Kul'tura. Aktual'nye problemy izucheniya i prepodavaniya*. Vypusk 3, 2007. Moskva, 53–62.)
- Мамечков 2010:** Мамечков, С. Г. *Функционально-семантическое поле биологического пола в современном русском языке*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Москва, 2010. [25.10.2018] <http://www.dissercat.com/content/funktsionalno-semanticheskoe-pole-biologicheskogo-pola-v-sovremennom-russkom-yazyke#ixzz5Wkh4gJvM>. (Mamechkov, S. G. *Funktsionalno-semanticheskoe pole biologicheskogo pola v sovremennom russkom yazyke*. Moskva, 2010. [25.10.2018] <http://www.dissercat.com/content/funktsionalno-semanticheskoe-pole-biologicheskogo-pola-v-sovremennom-russkom-yazyke#ixzz5Wkh4gJvM>.)

tsional'no-semanticheskoe pole biologicheskogo pola v sovremennom russkom yazyke. Dissertatsiya na soiskanie uchonnij stepeni kandidata filologicheskikh nauk. Moskva, 2010 [25.10.2018] <http://www.dissercat.com/content/funktsionalno-semanticheskoe-pole-biologicheskogo-pola-v-sovremennom-russkom-yazyke#ixzz5Wkh4gJvM>.)

Ницолова 2008: Ницолова, Р. *Българска граматика. Морфология*. София: УИ „Св. Климент Охридски“. (Nitsolova, R. *Balgarska gramatika. Morfologiya*. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“.)

Чакърва 2011: Чакърва, К. Формално-семантична характеристика на съществителните имена от общ род в съвременния български език. – В: *Следите на словото. Юбилеен сборник в чест на проф. дфн Диана Иванова*. Пловдив: Контекст, 2011, 324–340. (Chakarova, K. Formalno-semantichna harakteristika na sashtestvitelnite imena ot obsht rod v savremenniya balgarski ezik. – V: *Sledite na slovoto. Yubileen sbornik v chest na prof. dfn Diana Ivanova*. Plovdiv: Kontekst, 2011, 324–340.)

Чакърва 2017: Чакърва, К. Към въпроса за типологията на функционално-семантичните полета в съвременния български език. – В: *Български език и литература*, Vol. 59, № 4, 425–432. (Chakarova, K. Kam vaprosa za tipologiyata na funktsionalno-semantichnite poleta v savremenniya balgarski ezik. – V: *Balgarski ezik i literatura*, Vol. 59, № 4, 425–432.)

Красимира Чакърва
Пловдив 4000
Ул. „Цар Асен“ № 24
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“
Катедра по български език
krchakarova@gmail.com

Krasimira Chakarova
Plovdiv 4000
24 Tsar Asen Str.
University of Plovdiv Paisii Hilendarski
Department of Bulgarian Language
krchakarova@gmail.com